Світлана Деркач

ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ – ОДНА З УМОВ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН В УЧНІВ

Актуальність проблеми. Якісно нові взаємовідносини України з країнами світового співтовариства, нові політичні та соціально-економічні реалії створили сприятливі умови для вивчення іноземних мов, наповнили це навчання новим змістом, а саме підготовкою молодого покоління до життя у демократичному багатонаціональному суспільстві. У сучасних міжнародних документах щодо модернізації системи освіти («Болонська декларація» (1999), «Роль університетів у Європі знань» (2003); програми: «Європейська стратегія зайнятості» (2000), «Меморандум про неперервну освіту» (2000) та інші) зазначається, що освітні зміни мають сприяти пристосуванню й адаптації людей до нових соціально-економічних реалій.

З початку 90-х років у країнах Європи спостерігаються нові тенденції щодо навчання іноземних мов. Рада Європи значну увагу приділяє розробленню підходів, методик і умов використання сучасних технологій (телекомунікації, супутникового телебачення, інтерактивного відео, комп'ютерів, інших, більш традиційних, аудіовізуальних засобів). Здійснені науково-дослідні проекти, які ставили за мету формування системи комунікативного навчання.

В Європі англійською мовою як іноземною володіють 25% населення, німецькою – 7%, французькою – 13%. Вік з якого діти починають вивчати іноземну мову, варіюється у більшості європейських країн між 8 та 11 роками. На іноземні мови відводиться, як правило, 2-3 години на тиждень, а у деяких країнах – до 5-8 годин. Найпоширеніша іноземна мова – англійська, друга за популярністю – французька, яка є першою в англомовних країнах.

Сьогодні існує безліч способів вивчення іноземних мов. Міністерство освіти і науки України, опрацювавши передовий вітчизняний і зарубіжний досвід вивчення іноземних мов, підготувало проект концепції викладання іноземних мов. У цьому документі вперше комплексно і системно викладено основні положення функціонування іноземних мов у системі безперервної

освіти в Україні. Новим є розділи концепції про мовну ситуацію у нашому суспільстві. Крім того, концепцією передбачено право на створення умов для вивчення іноземних мов у різноманітних дошкільних, шкільних і вищих навчальних закладах у різному обсязі. Водночас пропонується єдина національна програма і єдиний державний стандарт з іноземної мови у системі безперервної освіти [2, 4].

Справді, сучасне життя переконливо доводить, що знання іноземних мов та вміння працювати за комп'ютером є одними з важливих умінь, якими повинна володіти людина вступаючи у XXI століття.

Сьогодні, освічена людина має володіти трьома-чотирма європейськими мовами, причому обов'язково англійською.

Висновок однозначний: іноземну мову потрібно вивчати і вивчати її ще з дитячого садка. Вища освіта і мовна підготовка нероздільні. І це зрозуміло. Адже сучасний світ став іншим. Його інформаційна наповненість, відкритість і взаємозв'язок потребують постійного спілкування як на професійному, так і на громадському рівнях [1, 15].

На нашу думку, українці мають спілкуватися з громадянами усього світу, при цьому залишаючись громадянами і патріотами своєї держави. Знання іноземної мови є своєрідною перепусткою в сучасний світ, і таку перепустку має отримати кожен з нас.

Оскільки знання іноземної мови є однією з умов формування культури міжнаціональних взаємовідносин, то доцільно було б мотивувати поняття «міжнаціональний». Один з науковців, В.В.Ковтун, дає таке визначення цього поняття: ***міжнаціональний*** (від «між» і лат. natio «народ») – міжнародний, такий, що відповідає принципам інтернаціоналізму [1, 15], а *інтернаціоналізм* – це світогляд, що утверджує рівність і рівноправність усіх народів незалежно від їхньої національної, расової належності, що вимагає єдності дій і братерства народів усіх країн у їхній боротьбі проти гноблення, економічної і соціально-політичної несправедливості [8]. У тлумачному словнику української мови зазначено, що *міжнаціональний* – це такий, який існує між націями, національностями, поширюється на них [9].

Але, на нашу думку, ***міжнаціональна культура*** – це культура, яка базується на спільності міжнародних інтересів, солідарності, відображаючи загальні інтереси різних країн, гарантує правильне розв'язання його національних завдань, забезпечує єдність. А ***культура міжнаціональних взаємовідносин*** – це та культура, яка розвивається на основі дружби,

рівноправності, взаємоповаги, всебічного братерського співробітництва, політичної, економічної і культурної взаємодопомоги нації та народностей.

Мета нашої статті – висвітлити важливість вивчення іноземної мови як однієї з умов формування культури міжнаціональних взаємовідносин учнів. Цією проблемою займалися багато вітчизняних та зарубіжних науковців.

Досвідчений науковець У.І. Реверс вважає, що навчальний процес з іноземної мови повинен проходити як діалог культур. Тому з перших кроків вивчення іноземної мови слід цілеспрямовано залучати дітей до нової національної культури і формувати їхню лінгвокраїнознавчу компетенцію як невід'ємну передумову успішності спілкування на міжкультурному рівні [12, 9]. Лінгвокраїнознавча спрямованість навчального процесу є невичерпним джерелом виховання і розвитку школярів. Вона сприяє стимуляції і підтриманню стійкого інтересу до мови, що вивчається.

Такі лінгвісти-психологи, як Н.В. Імедадзе, М.І. Павлович, Н.В. Агурова вбачають основу посиленого навчання школярів іноземної мови саме у специфіці психофізіологічних можливостей дітей. Фізіологічна причина успіху навчання мови полягає у тому, що у цей віковий період мозок дитини має спеціалізовану здібність до навчання мови – здібність, яка зменшується з віком [3, 36].

Тяжко уявити успішність навчання учня, який не пов'язує своє майбутнє з оволодінням мовою, з досягненням захоплюючої мети, наприклад, досконало вивчити англійську чи іншу мову, стати першокласним перекладачем або дипломатом іноземної фірми. Мета примушує вивчати мову настирливо, систематично.

Кандидат психологічних наук, доцент О.М. Вєтохов має великий досвід у вивченні психологічних умов і обставин, які сприяють більш успішному оволодінню іноземною мовою школярем чи дорослим [12, 9].

О.М. Вєтохов вважає, що іноземної мови не можна навчити , її можна вивчити тільки самому. А педагог повинен бути поруч з учнем, щоб направляти його діяльність, активізувати ті його внутрішні якості, від рівня яких залежить успіх у навчанні. Отже, необхідно знати внутрішній світ учнів, шукати шляхи і можливості для формування їх мотиваційної сфери, свідомого, зацікавленого ставлення до вивчення іноземної мови, потреби у ній [12, 9].

Тому, серед сильних спонукальних інтересів не останнє місце посідають і пізнавальні інтереси. Як часто можна почути від учнів, що вони з захопленням вивчають іноземну мову завдяки інтересу до неї.

Ознаками появи інтересу до вивчення іноземної мови є активна навчальна робота учня, його зосередженість на вирішенні навчальних завдань, піднесений емоційний стан, уповільнене настання втоми, якість виконання домашніх завдань. Хоча інтерес може перерости в глибоку потребу у роботі над мовою [12, 9].

З точки зору О.М. Вєтохова, знання, якими оволодіває учень, повинні відповідати його потребам, інтересам, мати для нього життєвий смисл. Поки цього немає педагогічні зусилля учителя будуть безплідними [12, 9].

Звичайно, учитель має обдумувати і турбуватися про виклад яскравих, неординарних прикладів, зразків із життя відомих, досвідчених, талановитих людей і показати ту виняткову роль, яку відіграло знання іноземних мов у їхньому житті чи професійній діяльності. Очевидно, досвідчений учитель повинен розповідати про країну, мова якої вивчається, рекомендувати найбільш цікаві книжки й публікації про неї, організовувати екскурсії у вищі навчальні заклади, навчання яких пов’язане з обов’язковим знанням іноземної мови, яку, безпосередньо, вивчають учні. Тобто, для того, щоб сформувати і розвивати в учнів інтерес та бажання до вивчення мови потрібно диференціювати види робіт на уроках іноземної мови. Слід визначити, що це – нелегка робота, але не важча за ту, яку вчителеві доведеться виконувати, працюючи з учнями байдужими, незахопленими, пасивними [12, 9].

Важливо, щоб учень міг перебороти стан невпевненості, який виникає при зіткненні з труднощами спілкування нерідною мовою. Для цього необхідно створювати навчально-практичні ситуації зі сфери можливої майбутньої діяльності.

О.М. Вєтохов серед різноманітних видів вправ надає перевагу ситуативним вправам, які активізують навчальну роботу учнів, забезпечують креативне, різноманітне їх виконання, вільне вираження власних думок, поглядів, міркувань тощо.

Отож, О.М. Вєтохов пише, що будь-хто, бажаючи якомога швидше відчути реальні зрушення у вивченні мови, повинен обмежити обсяг лексики, визначити основний напрямок своїх професійних чи особистих інтересів.

За відсутністю інномовного оточення навчитися розмовляти іноземною мовою, не спираючись на знання граматики, взагалі неможливо. Тому радимо поставити за мету кожному знання граматичного матеріалу. Інакше такий знавець мови буде постійно спотикатися на кожному кроці, допускаючи численні помилки, які будуть призводити до спотворення змісту розмови [12, 9]. Той, хто вивчає іноземну мову, мусить використовувати будь-яку нагоду та можливість живого спілкування з носієм мови, яка вивчається.

Крім того, у навчанні іноземної мови педагогіка Селестена Френе не втратила своєї актуальності. Суть концепції Селестена Френе зводиться до того, що освітні цілі йдуть пліч-о-пліч з підготовкою школярів до майбутньої трудової діяльності. Освіта повинна бути доступною для більшості дітей, які не відзначаються особливою обдарованістю чи матеріальним статком, а не орієнтуватись на елітарного учня [11, 19].

Педагогіка Селестена Френе зорієнтована на кінцевий продукт, який створюється колективно на основі спільних інтересів та контактів із навколишнім світом. Тобто навчання повинно здійснюватись через самодіяльність учнів. На практиці ця ідея реалізувалася таким чином: у класах стояли друкарські верстати, на яких учні вчилися самі набирати тексти і друкувати навчальний матеріал, оволодіваючи таким шляхом іноземною мовою та розвиваючи паралельно навички ручної праці. Контактуючи з навколишнім світом, займаючись тією чи іншою виробничою діяльністю, учні отримують можливість висловити своє власне бачення реального світу на основі власного досвіду і бажань, через власні доповіді, твори, вірші тощо [11, 19, 20].

Таким чином, вивчення іноземної мови повинно дати можливість вільно спілкуватися, позбутися мовних бар’єрів, досягти взаєморозуміння і поваги.

Власне, доцільно навчати іноземної мови як засобу формування культури міжнаціональних взаємовідносин учнів в умовах державної орієнтації на установлення всебічних контактів із миролюбними країнами світу. Розвитку здатності до спілкування на міжкультурному рівні має сприяти побудова кожного заняття як моделі потенційного, цікавого за змістом спілкування учнів з носіями певної мови, насамперед, з іноземними ровесниками, завдяки чому учні зможуть краще уявляти собі практичну та життєву перспективу засвоєння нової мови. І це призведе до суттєвого підвищення їхньої мовленнєвої інтенції.

Адже потреба у спілкуванні і співпраці між країнами і народами з різними мовами значно зростає. Тому на початку XXI століття комунікативні компетенції кожної людини стали незмінним засобом міжнародного спілкування. Настав час, коли українське суспільство відчуло гостру потребу у фахівцях різних галузей, які б активно володіли бодай однією з поширених у світі мов, ефективно послуговувалися нею для обміну інформацією, встановлення професійних контактів, досягнення порозуміння у діалозі культур [2, 4-5].

Проблема вивчення іноземної мови як одна з умов формування культури міжнаціональних взаємовідносин є актуальною для сьогодення, враховуючи інтеграцію України до Європи та її стандартів. Ми вважаємо, що основним засобом спілкування є мова, а у багатогранному суспільстві – декілька мов. Ось чому вивчення іноземних мов набуває особливого статусу в нашій країні. І безперечно, що ефективність комунікативно спрямованого навчання іноземних мов у школах залежить від бажання та здатності учителів і викладачів скористатися позитивним досвідом зарубіжних учених.

З нашого погляду, неперервне та поглиблене вивчення іноземної мови дає можливість учневі підвищити свій інтелектуальний та виховний рівень. Процес вивчення іноземної мови у школі – це, перш за все, спільна діяльність учителя та учнів, де учень є суб’єктом навчання та спілкування нарівні з учителем. Навчання іноземної мови, як і навчання спілкування, вимагає від учителя таких якостей, які б забезпечили реалізацію мети навчання та його ефективність [1, 15].

Отже, ми впевнені, що завдяки підготовці висококваліфікованого вчителя іноземної мови наші учні досягнуть гармонійного розвитку і стануть повноправними членами сучасного суспільства. Підводячи підсумок, потрібно знати, що, скільки людина знає мов – стільки й життів вона матиме. І якщо проаналізувати минуле, то відомо, що у XX столітті вивчати іноземну мову спочатку було престижно, потім з часом – модно, а зараз у XXI столітті – край необхідно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковтун В. Знання іноземної мови – одна з умов гармонійного розвитку особистості // Освіта. – 2003. – № 33. – С. 15.
2. Коваленко О. Про вивчення іноземних мов у 2002/2003 н.р // Початкова школа. – 2002. – № 7. – С. 4-5.

3. Коломінова О.С. Освіта учнів початкової школи засобами англійської мови // Іноземні мови. – 2002. – № 33. – С. 15.
4. Роман С.В. Концепція навчання іноземної мови // Початкова школа. – 1996. – № 2. – С. 16-18.
5. Роман С.В., Коломінова О.О. Психологічні умови навчання іноземної мови у початковій школі // Іноземні мови. – 2002. – № 1. – С. 35-38.
6. Розанова Є.Д. Новий концептуальний підхід до проблеми вивчення іноземних мов у школі // Іноземні мови в школі. – 1989. – № 4. – С. 55-56, 85.
7. Скалкин В.Р. Вивчення іноземної мови // Іноземна мова в школі. – 2002. – № 8. – С. 51-55.
8. Словник іншомовних слів. – Київ, 1985. – С. 358.
9. Словник української мови. – Т. IV. – Київ, 1973. – С. 728.
10. Стечок В. Оптимізація навчання на уроках англійської мови // Початкова школа. – 2002. – № 8. – С. 51-55.
11. Хоменко Л.Я. Педагогіка Френе у навчанні іноземної мови // Іноземні мови. – 2000. – № 2. – С. 19-20.
12. Щербань О.М. До уваги вчителів іноземних мов // Освіта. – 1997. – № 82-83. – С. 9.